

Agresivita sportovních fanoušků

Vymezení předmětu a cíle výzkumu

Agresivita sportovních fanoušků je spojována především s fotbalem a fotbalovým chuligánstvím (football hooliganism). Příčiny násilí lze hledat jak na tzv. mikroúrovni (psychologické příčiny), tak i makroúrovni (sociologické a sociálně-psychologické přístupy). V sociologii převažují koncepty vnímající fotbalové chuligány (hooligans) jako specifickou subkulturu. Koncepty hledající příčiny chuligánství v sociální stratifikaci nebyly průkazně podloženy. Dle Mareše nelze najít mezi sociálním prostředím a fotbalovým chuligánstvím přímý vztah (Mareš 2004, s. 21-22).

Cílem výzkumu je snaha ověřit možný vliv sociálního prostředí (respektive sociálního statusu fanouška) na fotbalové chuligánství s ohledem na specifika českého prostředí a přispět tím do diskuze o možných příčinách násilí při fotbalových utkáních.

Základní výzkumná otázka

Jakým způsobem ovlivňuje sociální status fanoušků jejich agresivitu při sportovních utkáních?

Odvozené otázky

Mají fanoušci s nižším dosaženým vzděláním vyšší sklon k agresivitě?

Ovlivňuje výše příjmů fanoušků jejich sklon k agresivitě?

Jaký vliv má rodinné zázemí na agresivní chování fanoušků?

Kontext výzkumu

Fotbalové chuligánství se poprvé objevilo ve Velké Británii na počátku 60. let 20. století, v průběhu sedmdesátých let se však začalo rozšiřovat i do dalších zemí západní Evropy i ostatních částí světa. Dá se říct, že fotbalové chuligánství je formou organizovaného násilí (Beyer) a tudíž představuje vážný problém v mnoha evropských městech. Na zabraňování násilnostem před, během a po fotbalových utkáních se vynakládají nemalé finanční prostředky – fotbalové chuligány často doprovází na utkání policie, na stadiony jsou instalovány bezpečnostní kamery a pořádek při utkáních se snaží udržovat soukromé bezpečnostní služby. Přesto ale k násilnostem dochází a to často s tragickými následky – například v roce 1989 bylo při utkání na stadioně Hillsborough v anglickém Sheffieldu ušlapáno 95 liverpoolských fanoušků. V Česku je známý případ z roku 1999, kdy byla mladá žena těžce zraněna dlažební kostkou, kterou hodil na vlak, v němž cestovali fanoušci Sigmy Olomouc, fanoušek znepřáteleného Baníku Ostrava.

Fotbalové násilí je navíc často spojeno s projevy nacionalismu, rasismu a xenofobie. Jedná se tedy o společenský problém, který je potřeba řešit. Dřívější výzkumy ukázaly, že pouze psychologické vysvětlení vzniku fotbalového chuligánství není postačující – fotbaloví chuligáni v drtivé většině případů nejsou psychicky labilní jedinci, ale „normální“ lidé. Ukazuje se také, že zatímco v některých zemích se fotbalové chuligánství projevuje značně (Velká Británie, Německo), v jiných jen velmi málo (Španělsko, Itálie). Příčiny vzniku fotbalového chuligánství jsou tedy pravděpodobně převážně sociálního charakteru.

Výzkumný problém může být zkoumán za pomoci konceptu různých forem agresivity, kterou projevují fanoušci před, během i po utkání. Jejich agresivita se projevuje například **fyzickým nebo verbálním napadáním** „cizích“ fanoušků, **vandalismem**, ale často také projevy **rasismu a xenofobie**.

Dalším použitým konceptem je **sociální status**, na jehož určení se podílí například **vzdělání, rodinné zázemí, prestiž zaměstnání** či **majetek** jedince.

Detailní zmínky o konkrétních případech fotbalového chuligánství by v této části být obsaženy nemusely. Zvolené teoretické koncepty by měly být definovány (vyloženy), ne pouze proveden jejich výčet. Poněkud postrádám odkazy k případným dřívějším výzkumům na toto téma.

Zkoumaná populace

Výzkum je omezen na návštěvníky fotbalových utkání starší 18 let.

Není přesně vymezena základní populace, ani zmíněn způsob výběru respondentů do zkoumaného vzorku. Chybí údaj o předpokládané velikosti vzorku (výběrového souboru), resp. je přítomen v jiné části dokumentu.

Výzkumná strategie a technika sběru dat

Pro zodpovězení našich výzkumných otázek se zdá být nevhodnější metodou dotazník. Nabízejí se tu ještě jiné metody kvantitativní i kvalitativní, například obsahová analýza, jak ji použil Beyer, který analyzoval reportážní příspěvky fotbalových fanoušků na internetu, či pozorování, ovšem ani jedna z těchto metod nám přímo neodpoví na naši výzkumnou otázku. Jako další metoda se nabízí interview, ale tento způsob získávání dat by byl velmi zdlouhavý a náročný. Pokud bychom se rozhodli testovat naši hypotézu přímo při fotbalovém utkání, a jiná možnost prakticky není, máme pouze omezený časový limit. Fanoušci docházejí na utkání přibližně půl hodiny před začátkem a odcházejí do deseti minut po skončení zápasu, dohromady s poločasovou přestávkou představuje tento limit necelou hodinu (je zcela nepravděpodobné, že by respondent odpovídal na otázky během hry). Tolik času je na interview více lidí málo.

Velkým problémem pro metodu survey může být návratnost dotazníků. Fanoušci se zřejmě nebudou cítit příliš vázání povinností dotazník vyplnit a odevzdat, jako je tomu třeba u vojáků či studentů. Jako jeden z možných preventivních prostředků proti nízké návratnosti bychom mohli za vyplnění a navrácení dotazníků vyplatit malou finanční částku (např. 5 Kč), jak tomu někdy bývá třeba ve Spojených státech. I když by se tímto způsobem výzkum prodražil, jeho přínos v podobě navrácených dotazníků a zjištěných odpovědí by byl podstatně větší.

Dalším problémem může být zajištění vzorku respondentů, který by věrohodně reprezentoval skutečné složení skupiny návštěvníků utkání. Bylo by třeba oslovit nejen pasivní diváky, ale také dostatečný počet fanoušků patřících do skupin, jež páchají násilností, což by mohlo být obtížné. Pro výzkum jsme navrhli počet dotázaných respondentů mezi 400-500.

Tato část by měla předcházet části o základní populaci.

Rozlišujte mezi výzkumnou metodou (kvantitativní x kvalitativní výzkum) a technikou sběru dat (dotazník, interview, pozorování...). Problém reprezentativnosti výběrového souboru je sice reflektován, nicméně není nijak vyřešen. Je zvolený postup – výběr respondentů + technika sběru dat – skutečně tím nevhodnějším pro zodpovězení vaší výzkumné otázky? Nebylo by smysluplnější provést analýzu socioekonomických charakteristik osob, jež byly vyšetřovány (případně odsouzeny) v souvislosti s agresivním chováním před, během či po fotbalových zápasech (s rizikem problému dostupnosti těchto údajů)? Je pro odhalení agresivních projevů respondentů vhodnou technikou dotazníkové šetření (navíc během zápasu)? Pokud už byste trvali na tomto typu techniky, nebylo by přece jen vhodnější strukturované interview (jde v podstatě o čtení otázek z dotazníku respondentovi, který na ně přímo odpovídá a tazatel zaznačuje odpovědi – je tak zajištěna vysoká „návratnost“)? Nebo počítáte s rozdáním dotazníků před zápasem a jejich vyzvednutím po zápase? Je

realistické předpokládat, že míra jejich návratnosti (v patřičně vyplněné podobě) bude smysluplná a dostatečná pro váš výzkum? Je částka 5 Kč dostatečnou motivací pro vyplnění a odevzdání dotazníku?

Operacionalizace

Sociální status - sociální status může být určen vzděláním, ekonomickým statusem, nebo prestiží profese.

Vzdělání - vzdělání může mít například sociální, technické, formální nebo kulturní dimenze.

Ve výzkumu budou použity tyto indikátory:

- nejvýše dosažené formální vzdělání
- znalost cizích jazyků
- návštěva kulturních akcí (divadla, výstavy, kina)

Ekonomický status – dimenzemi ekonomického statusu může být majetek a příjem.

Ve výzkumu budou použity tyto indikátory:

- výše osobního nebo rodinného majetku
- výše trvalého příjmu

Agresivita – může být fyzická, verbální, zaměřená proti určité skupině lidí (znepřátelení fanoušci, Romové, Židé, policie, občané jiného státu) nebo proti cizímu majetku (vandalismus)

Ve výzkumu budou použity tyto indikátory:

- použití výroků nebo hesel namířených proti jiné skupině
- napadení jiného člověka nebo skupiny
- poškození cizí věci (např. dopravní značení, zaparkovaná auta, atd.) v souvislosti s utkáním

Pokud v rámci sociálního statusu rozlišujete dimenze vzdělání, ekonomického statusu a prestiže profese, pak byste měli v operacionalizaci uvést indikátory pro všechny tři dimenze. Takto vám chybí položka „prestiž profese“. Nebo se jedná o to, že tato dimenze nebude ve výzkumu brána v potaz (narozdíl od prvních dvou)?

Zcela chybí část věnována časovému plánu výzkumu a způsobu prezentace a využitelnosti výzkumných zjištění. Vaše struktura kopíruje příklad z Přílohy 2 syllabu, nikoliv Osnovu.

Nejednotný způsob zarovnávání řádků na stránce.

Použitá literatura:

Beyer, D. 2002. *Fotbalové násilí – subkultura hooligans*. Brno: Masarykova univerzita.

Carnibella, G. a kol. 1996. *Football violence in Europe: A report to the Amsterdam Group*. Oxford: The Social Issues Research Centre.

Čechák, V. 1986. *Sociologie sportu*. Praha: Olympia.

Doležal, J.X. 2003. „Zrušte fotbal“. *Reflex*, č. 24, s. 6-8.

Dunning, E. 1971. „The Development of Modern Football“ in: Dunning, E. (ed.). *The Sociology of Sport*. London: Frank Cass and Company Limited.

King, A. 2000. „The postmodernity of football hooliganism“. *British Journal of Sociology*, č.4, s. 576-593.

King, A. 2000. „Football fandom and post-national identity in the New Europe“. *British Journal of Sociology*, č.4, s. 419-442.

Macho, M. 1996. *Fotbal – vášeň 20. století*. Praha: Brána.

Mareš, M. a kol. 2004. *Fotbaloví chuligáni*. Brno: Centrum strategických studií.

Mareš, M. 2003. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister&Principal, Centrum strategických studií.

Mikšík, O. 1980. *Psychologie hromadného chování*. Praha FF UK.

Sekot, A. ed. a kol. 2004. *Sociální dimenze sportu*. Brno: Masarykova univerzita.

Slepička P. 1990. *Sportovní divactví*. Praha: Olympia.

Smolík J. 2002a. *Fotbalové chuligánství – sociálně-psychologický fenomén*. Brno: Masarykova univerzita.

Smolík J. 2002b. „Chuligánství nejen na fotbalových stadionech“. *Psychologie dnes*, č. 7-8, s. 14-15.

Připomínky k bibliografii - viz můj komentář úkolu č. 2. Při hodnocení tohoto projektu jsem nekladl důraz na tuto položku vzhledem ke skutečnosti, že můj komentář se vám dostal až po odevzdání tohoto úkolu č. 3 a vy jste tak nemohli provést korekci dle mých připomínek.

Vypracovali:

Kadlec Jaroslav, UČO 143626 (jkadlec@mail.muni.cz)

Macharáček Šimon, UČO 39574 (xmachar@mail.muni.cz)

Svačina Karel, UČO 137528 (kajasvacina@mail.muni.cz)

CELKOVÉ ZHODNOCENÍ:

Pro svůj projekt jste si zvolila zajímavé téma. Dobře zvládnutá je úvodní část (až po kontext výzkumu). Problémy nastávají v pasážích věnovaným zkoumané populaci a volbě výzkumné strategie a zejména techniky sběru dat. V textu chybí některé body osnovy pro tvorbu projektu. Menší nedostatky souvisejí i s úpravou textu.